

Królewskie Ponidzie

LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.
Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
Publikacja opracowana przez Lokalną Grupę Działania „Królewskie Ponidzie” współfinansowana ze środków
Unii Europejskiej w ramach działania 19 Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER,
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020.

„Królewskie Ponidzie” powstało w wyniku fuzji dwóch Lokalnych Grup Działania funkcjonujących w okresie programowania PROW 2007-2013 Oś 4 Leader: Stowarzyszenia „G5” z siedzibą w Pacanowie oraz Buskiej Lokalnej Grupy Działania „Słoneczny Lider” z siedzibą w Zbludowicach, gm. Busko-Zdrój przy jednoczesnym akcesie gminy Tuczępy oraz Gnojno. Stowarzyszenie działające jako Lokalna Grupa Działania nadal jest partnerstwem trójsektorowym. Wspólnota historyczna, kulturowa i geograficzna oraz przede wszystkim podobieństwo sytuacji gospodarczo-społecznej i wspólne cele w dużej mierze przyczyniły się do połączenia tych ośmiu gmin powiatu buskiego. „Królewskie Ponidzie” podejmuje inicjatywy zmierzające do zrównoważonego rozwoju obszaru.

LGD „Królewskie Ponidzie” prowadzi działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich:

- rozwój przedsiębiorczości – wspierając nowe oraz istniejące inicjatywy gospodarcze,
- rozwój turystyki – przyczyniając się do poprawy infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, promując walory turystyczne i dziedzictwo kulturowe oraz budowę marki obszaru LGD,
- tworzenie i rozwój partnerstw lokalnych – integrując i aktywizując społecznie mieszkańców czy rozwijając oferty spędzania czasu wolnego.

„Królewskie Ponidzie” to obszar przyjazny inicjatywom gospodarczym oraz tworzeniu partnerstw kreujących markę obszaru w oparciu o innowacyjne rozwiązania.

Zasięg działania - gminy Powiatu Buskiego

Busko-Zdrój jest miejscowością uzdrowiskową ze słońcem w herbie. Jego naturalnym bogactwem są źródła wód siarkowych i jodkowo-bromkowych. Działają one przeciwzapalnie, przeciwreumatycznie, odtruwająco i regeneracyjnie. Obniżają także poziom cukru we krwi, zapobiegając miażdżycy. Walory te są magnesem przyciągającym każdego roku ponad 70 tysięcy gości. Sercem kurortu jest wspaniały park założony na początku XIX wieku wraz z łazienkami nazwanymi od imienia ich twórcy „Sanatorium Marconi”. On to, wzorując się na obiektach użyteczności publicznej starożytnego Rzymu zaprojektował w stylu późnoklasycystycznym tę piękną budowlę, której wspaniała arkadowa kolumnada chroni spacerowiczów przed nadmiarem słońca. Wokół parku rozciągają się nowoczesne kompleksy rehabilitacyjne z bogatą bazą zabiegową i rekreacyjną. Dla spragnionych bardziej zaawansowanego wysiłku, wytyczono ścieżki spacerowe i rowerowe po malowniczych terenach Poniądzia.

Sanatorium Marconi w Busku-Zdroju

Wypoczywającym tutaj towarzyszy muzyka wydobywająca się z sal koncertowych Sanatorium Marconi oraz Buskiego Samorządowego Centrum Kultury. W poniedziałki i czwartki koncertuje w nich Salonowa Orkiestra Zdrojowa, wykonująca rozmaite walce, polki, marsze, czardasze, wiązanki melodii operetkowych czy tanga. Na przełomie

Park zdrojowy w Busku-Zdroju

czerwca i lipca rozpoczyna się tu Międzynarodowy Festiwal Muzyczny im. Krystyny Jamroz, przyciągając rzesze melomanów pragnących posłuchać muzyki, wykonywanej na najwyższym, światowym poziomie. Materialnym efektem dwudziestoletnich edycji festiwalowych, stała się Aleja Gwiazd, biegnąca w centrum parku, gdzie swoje „buskie słoneczka” mają m.in. urodzona w miasteczku patronka festiwalu Krystyna Jamroz, Krzysztof Penderecki, Wiesław Ochman, Bogusław Kaczyński, Gwendolyn Bradley czy Grażyna Brodzińska. Oni to prezentowali się na scenach festiwalowych nie tylko Buska-Zdroju, ale także Solca-Zdroju, Stopnicy oraz Wiślicy.

Sala koncertowa w Sanatorium Marconi

W lipcu na buskich deptakach z różnych

Buskie Samorządowe Centrum Kultury

wzgórzu w Chotelku wznosi się drewniany szesnastowieczny kościółek pw. św. Stanisława biskupa męczennika, jest to także cel pieszych wędrówek z kuracjuszami. Najliczniej odwiedzanym zabytkiem jest drewniany siedemnastowieczny kościół pw. św. Leonarda w Busku-Zdroju. Obiekt cyklicznie udostępniany jest zwiedzającym, wówczas to prezentowana jest jego bogata historia oraz późnobarokowe wnętrze. W centrum miasteczka, na zwiedzających oczekuje drewniana Willa Polonia, mieszcząca galerię sztuki BWA „Zielona”, punkt oddziału PTTK oraz Izbę Regionalną.

zakątków świata, pojawiają się pianiści, którzy wieczorem w Sanatorium Marconi dają swoje koncerty w trakcie festiwalu „Lato z Chopinem”. Inicjatorem oraz długoletnim organizatorem była, uhonorowana „buskim słoneczkiem” prof. Barbara Hesse-Bukowska.

Park Zdrojowy jest także miejscem gromadzącym spacerowiczów, którzy są oprowadzani po okolicznych atrakcjach turystycznych.

Kościół Św. Leonarda w Busku-Zdroju

Stawy rybne w miejscowości Gorzakiew

Gmina Gnojno położona jest w rejonie centralnym województwa świętokrzyskiego w makroregionie Niecki Nidziańskiej, mezoregionów: Niecka Połaniecka, Pogórze Szydłowskie i stanowi najbardziej wysuniętą na północ część powiatu buskiego. Graniczy z gminami: Busko-Zdrój, Stopnica, Tuczępy, Chmielnik, Pierzchnica i Szydłów.

Teren gminy wykazuje pagórkowaty charakter polodowcowego pochodzenia, który rozcinają doliny rzeki Wschodniej i jej dopływów, Sanicy oraz Radni. Cała powierzchnia gminy objęta jest ochroną w ramach Wielkoprzestrzennego Systemu Obszarów Chronionych i wchodzi w obręb Chmielnicko-Szydłowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Gmina Gnojno, to region typowo rolniczy, z tradycyjną gospodarką rolną, sprzyjającą wytwarzaniu żywności ekologicznej, posiadający duży potencjał agroturystyczny. Wypoczynkowi sprzyja obecność lasów na prawie 20% powierzchni gminy.

W Gnojnie do atrakcji turystycznych należy wybudowany w XV w. w miejscu średniowiecznego grodziska Kościół Parafialny, wokół którego wciąż dostrzec można pozostałości wałów i fosy. XVII-wieczny inwentarz parafii Gnojno wspomina, że po krwawej bitwie z Tatarami, rozegranej 18

XVI wieczny Dwór wybudowany przez Krzysztofa Gnoińskiego w 1540 roku

przebudowany na rezydencję obronną, zachowały się ślady wałów i fosy. Ostatnimi jego właścicielami byli Erazm i Stefania Łuniewscy. Z lochami pod dworem związana jest legenda o ukrytych skarbach dziedzica z Gnojna Stanisława Gnoińskiego. Podczas „szwedzkiego potopu” przeszedł na stronę Karola Gustawa. 18 października 1656 r. został napadnięty w swoim warownym dworze przez powstańczy oddział Jana Krasieńskiego, komesa na Żurawim Gnieździe w Maleszowej. Po dwóch dniach oblężenia zdobyto dwór, jego dziedzica pojmano żywcem. Torturowano go, by wskazał miejsce ukrycia dużych kosztowności, wołał śmierć, a skarb nadal czeka na swojego odkrywcę.

Niezwykle ciekawy jest również Kościół Parafialny w Balicach. Zbudowano go na bazie dawnego pałacu, z którego teraz pozostały jedynie zabudowania gospodarcze. Obok zabytkowa dzwonnica i plebania.

marca 1241 r. na polach pod Chmielnikiem, kościół w Gnojnie i cała wieś były okropnie zniszczone.

W obrębie miejscowości Gnojno znajduje się również XVI-wieczny Dwór z okalającym go parkiem dworskim, wybudowany przez Krzysztofa Gnoińskiego herbu Warna w 1540 r. W 1709 r. został on

Kościół pw. Św. Stanisława w Balicach

Nowy Korczyn z lotu ptaka

Gmina położona jest na terenie Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego, którego osobliwością są malownicze urwiska skalne w okolicznych miejscowościach: Wiślica, Busko-Zdrój, Gorystawice, Gacki. Bogactwo przyrodnicze to różnorodność sąsiadujących ze sobą ekosystemów wodno-łąkowych, występujących w dolinie rzeki Nidy oraz kserotermicznych muraw stepowych, porastających wzgórze wapienne i gipsowe.

Istnieją warunki do uprawiania turystyki: kajakowej, rowerowej, pieszej, a także uprawiania wędkarstwa.

Przez teren gminy przebiega zielony szlak turystyczny: Czarkowy – Stary Korczyn – Winiary – Nowy Korczyn – Strożyska – Badrzychowice – Rzegocin, długości 21 km.

ATRAKCJE GMINY NOWY KORCZYN

Klasztor pofranciszkański powstały w XIII wieku – został ufundowany w 1257 roku przez księcia Bolesława Wstydlwego oraz jego żonę św. Kingę, patronkę miasta. W zespole wyróżnia się gotycki kościół św. Stanisława. Najstarszą częścią Kościoła jest trzynastowieczne prezbiterium,

do którego przylega od południa piętro-
we skrzydło dawnego klasztoru Francisz-
kanów, wielokrotnie przebudowywane.
W 2015 roku, dekretem biskupa kieleckiego
Jana Piotrowskiego, kościół ten został
ustanowiony Diecezjalnym Sanktuarium
Świętej Kingi.

Na przedmieściach Nowego Korczyna
znajduje się jego ważne miejsce. To źródło-
ko św. Kingi, obok którego stoi malownicza
XIX-wieczna figura. Według tradycji woda
z tego źródła ma moc leczniczą. W czasach
I Rzeczypospolitej Polskiej pielgrzymowali
tutaj nawet przybysze z Litwy czy Żmudzi.
Już sławny kronikarz narodowy Jan Dłu-
gosz w opisie życia św. Kunegundy wyl-
icza wiele przypadków cudów dokonanych
przy pomocy tej wody. Woda ze studzienki
była pomocna głównie w chorobach oczu.

Niezwykłe tajemniczy i malowniczy jest, znajdujący się po drodze do
cudownego źródła, „Cmentarz Ruski”.

O licznej niegdyś społeczności żydowskiej przypominają dziś ruiny sy-
nagogi – onegdaj jednej z najpiękniejszych w tej części Polski. Powstała
ona pod koniec XVIII wieku w stylu klasycystycznym. Na ścianie wschod-
niej dużej sali modlitewnej zachował się klasycystyczny Aron hakodesz
(miejsce przechowywania zwojów Tory).

Synagoga w Nowym Korczynie

Figura św. Kingi

Przy synagodze, przy
zboczu Nidy swój koniec
ma ulica Zamkowa. Kiedyś
w tym miejscu znajdował
się kamienny most prowa-
dzący do nowokorczyńskie-
go Zamku Królewskiego,
znajdującego się po drugiej
stronie rzeki.

Gotycki kościół w Stro-
żyskach – na jego południo-
wej ścianie znajdują się dwa

najstarsze w Polsce zegary słoneczne z XVI wieku. Podczas prac archeologicznych prowadzonych w Strożyskach znaleziono m.in. ślady osadnictwa nawet sprzed 6 tysięcy lat, średniowieczne cmentarzysko, około 450 obiektów archeologicznych i 80 grobów szkieletowych.

Kościół Św. Stanisława w Nowym Korczynie

Park podworski w Czarkowach – malowniczo położony na wysokiej skarpie z licznymi egzotycznymi gatunkami krzewów. W Czarkowach znajduje się też cmentarz polskich legionistów, poległych w walkach nad rzeką Nidą w latach 1914–1915 oraz żołnierzy polskich, którzy zginęli podczas II wojny światowej.

W 2014 roku wybudowana została przystań kajakowa wyposażona w kajaki, z których można korzystać w okresie od wiosny do jesieni.

ZABYTKI

- kościół św. Stanisława ufundowany przez Bolesława Wstydliwego w 1257 r. z zespołem klasztoru Franciszkanów w XIV w., rozbudowany przez Kazimierza Wielkiego;
- kościół parafialny pod wezwaniem św. Trójcy w stylu gotycko-renesansowym z XVI w. Przed kościołem od strony Rynku znajduje się neogotycka dzwonnica z 1889 r.;
- ruiny synagogi wzniesionej pod koniec XVIII w. w stylu klasycystycznym;
- Dom Długosza – budynek dawnej Akademii z XVI w.,
- domy z XVI–XVIII w., w których mieściły się : szkoła jezuicka, kwatera Józefa Piłsudskiego;
- źródło św. Kingi, obok którego stoi XIX wieczna figura świętej;
- cmentarz z pierwszej połowy XIX wieku nazywany „ruskim” – chowano tu carskich żołnierzy i urzędników. Przy cmentarnej kaplicy rośnie drzewo cierniowe;
- cmentarz parafialny z drugiej połowy XIX w.;

- kaplica grobowa rodziny Królikowskich;
- kościół parafialny w Starym Korczynie z XIV w., prezbiterium z XV w., znajduje się tu krucyfiks z 1500 r.;
- gotycki kościół z kamienia p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Piasku Wielkim z XIV wiecznym portalem, renesansową dekoracją i krucyfiksem z okresu baroku w ołtarzu głównym;
- zabytkowy park podworski w Czarkowach, pomnik legionistów z 1928 r.;
- świątynia z XIII w. pod wezwaniem Wszystkich Świętych w Stroży-skach z elementami rokokowymi i barokowymi;
- XIX wieczny dwór w Winiarach;
- cmentarz z I wojny światowej w Uciskowie.

Kingonalia w Nowym Korczynie

Na terenie całej gminy zachowały się przydrożne zabytkowe figury, cenne kapliczki i krzyże, które wzbogacają piękno tutejszego krajobrazu.

Wielkim wydarzeniem wartym obejrzenia w Nowym Korczynie są coroczne „Kingonalia” (lipiec).

Nawiązują do czasów św. Kingi i Bolesława Wstydliwego – pary księżęcej, władającej Nowym Miastem Korczynem w okresie jego największej świetności. Jest to bardzo atrakcyjna impreza historyczno-kulturalno-

turystyczna, z rekonstrukcją wydarzeń historycznych (historia na żywo). Rekonstruuje się podczas nich w bardzo barwny sposób historyczne i legendarne sceny związane ze św. Kingą i księciem Bolesławem. Coroczny festyn ma przypominać o bogatej historii miejscowości i podkreślić jej istnienie w wielowiekowej państwowości polskiej.

Rynek po rewitalizacji w Nowym Korczynie

Pacanów – panorama

Pacanów leży na skrzyżowaniu dróg łączących Kielce z Tarnowem, dawnego szlaku królewskiego, łączącego Kraków z Sandomierzem. Jan Długosz podaje, że założycielem Pacanowa był Seminariusz. Na jego prośbę ówczesny biskup krakowski Maur w latach 1109–1118 poświęcił świątynię w Pacanowie i uposażył ją dziesięcinami.

GŁÓWNE ATRAKCJE GMINY PACANÓW

Pacanów sławę zawdzięcza Przygodom Koziołka Matołka Kornela Makuszyńskiego. Od 2003 roku odbywa się tu bajeczne święto dzieci – „Festiwal Kultury Dziecięcej”.

*„W Pacanowie kozy kują
więc Koziołek, mądra głowa,
błąka się po całym świecie,
aby dojść do Pacanowa.”*

Europejskie Centrum Bajki w Pacanowie

Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie – jest instytucją kultury, której wszystkie działania skierowane są do dzieci, rodziców i osób pracujących z dziećmi.

ECB zostało powołane w 2005 roku przez Gminę Pacanów i Samorząd Województwa Świętokrzyskiego w celu przekształcenia Pacanowa w Europejską Stolicę Bajek.

W 2003 r. w Pacanowie zorganizowano pierwszy **Festiwal Kultury Dziecięcej**. Festiwal stał się bodźcem do stworzenia nowoczesnego dziecięcego ośrodka kultury o znaczeniu międzynarodowym, którego zadaniem jest bawiąc uczyć. Nie ma w Polsce lepszego miejsca na taką działalność jak właśnie Pacanów, którego po całym świecie szukał rezolutny Koziołek Matołek.

Festiwal Kultury Dziecięcej

Koziołek Matołek

Bazylika mniejsza św. Marcina z Tours z II poł. XIII w. w Pacanowie z Sanktuarium Cudownego Pana Jezusa Konającego

południowej znajduje się późnorennesansowa kaplica Pana Jezusa z barokowym ołtarzem. Kościół jest Sanktuarium Jezusa Konającego. 14 listopada 2008 r. papież Benedykt XVI nadał kościołowi tytuł bazyliki mniejszej. To czwarta bazylika mniejsza w diecezji kieleckiej – po kieleckiej katedrze oraz świątyniach w Miechowie i Wiślicy. Decyzję tę ogłosił 14 września 2009 r. prymas Polski kard. Józef Glemp podczas mszy św. w odpust Podwyższenia Krzyża Świętego.

Kościół w Zborówku Św. Idziego Opata, zbudowany w 1459 r. znajduje się w czołówce najważniejszych zabytków sakralnej architektury drewnianej w Polsce. Pierwszy kościół w Zborówku musiał być znacznie starszy – najprawdopodobniej ufundował go Władysław Herman, jako wotum za przyjście na świat syna, Bolesława Krzywoustego. Zborówek znajdował się wówczas w pobliżu ważnych traktów handlowych, łączących choćby Kraków i Sandomierz. Wg podania, ów pierwotny kościół w Zborówku miał erygować w 1085 r. bp krakowski Lambert III. Parafia powstała najprawdopodobniej w XII w. Obecnie kościół w Zborówku składa się z dwóch części: drewnianej z 1459 r. i nowej, dobudowanej w 1908 r.

Kościół św. Marcina z Tours, wybudowany w II poł. XIII wieku, po zniszczeniu przebudowany (II poł. XVII wieku, rozbudowany w 1768; odbudowany po pożarze w 1906 r.) z renesansową kaplicą (1633). Od 1615 roku miejsce kultu Pana Jezusa Konającego. W zrębie dzisiejszego kościoła zachowane są fragmenty murów

kościół wczesnogotyckiego. Od strony

Kaplica Pana Jezusa Konającego

Kościół w Zborówku Św. Idziego Opata

Zagaje Kikowskie z zespołem jaskiń krasowych

Solec-Zdrój to uzdrowiskowa gmina w pd.-wsch. części województwa świętokrzyskiego, 80 km od Kielc i 90 km od Krakowa. Zajmuje powierzchnię 8500 ha, a liczy 5100 mieszkańców. Miejscowość Solec-Zdrój, pełniąca funkcję ośrodka gminnego, położona jest w centralnej części gminy na wysokości 160 m n.p.m. Gmina jest wprawdzie niewielka, ale posiada olbrzymi potencjał rozwojowy. Uzdrowisko o prawie dwustuletniej historii dysponuje najlepszymi w Europie i jednymi z najlepszych na świecie wodami siarczkowymi. Zasoby wód leczniczych, czyste środowisko, bogata infrastruktura, oferta kulturalna – to atuty, które zachęcają do odwiedzenia tego urokliwego zakątka Polski. Tu można znaleźć niepowtarzalną atmosferę i sprzyjający klimat zarówno dla leczenia, wypoczynku jak i inwestowania. Poza najlepszymi siarczkowymi wodami mineralnymi dysponuje również Solec wieloma atrakcjami turystycznymi. Znajduje się tu zalew rekreacyjny, kompleks basenów mineralnych, szlaki spacerowe i do turystyki kwalifikowanej, szlaki historyczne, przyrodnicze, stadnina koni. W niezwyklej atmosferze, pełnej zadumy i nostalgii, bez wszechobecnej

Baseny mineralne w Solcu-Zdroju

cywilizacyjnej gorączki można znaleźć tu doskonałe warunki do leczenia i wypoczynku. Zwłaszcza, że teren ten niezwykle bogaty jest w jakże istotne dla kulturowego krajobrazu obiekty. Są to przydrożne kapliczki i figurki. Jest ich na terenie gminy przeszło 100. Niektóre z nich, jak np. siedemnastowieczna kapliczka tzw. szwedzka to obiekty unikatowe. Wszystkie natomiast mają niezwykle ciekawą formę, prawie każda ma swoją historię, którą możemy zgłębiać z przewodnikiem w rękę.

W miejscowości Zborów znajduje się szesnastowieczny pałac magnackiego rodu Zborowskich herbu Ja-

Kapliczka w Piestrzcu

Pałac w Zborowie

Kościół Św. Stanisława w Świniarach

Aleja aromaterapeutyczna w Solcu-Zdroju

strzębiec, z którego wywodził się sławny rycerz i awanturnik Samuel Zborowski. Jak głosi tradycja to właśnie jego wizerunek przedstawia renesansowa płyta nagrobna znajdująca się na zewnętrznej ścianie kościoła p.w. św. Mikołaja w Solcu-Zdroju.

W Świniarach natomiast koniecznie trzeba zobaczyć siedemnastowieczny drewniany kościół.

Na terenach Szanieckiego parku krajobrazowego możemy podziwiać pełną krasę soleckich krajobrazów z bogactwem roślinnych muraw kserotermicznych, które bezpośrednio przylegają do szachownicy pól uprawnych i sadów. Uwarunkowania geologiczne sprawiły, że możemy tu również zobaczyć objęty ochroną przyrodniczą zespół jaskiń krasowych i wąwozów.

Południowo-zachodnia część gminy to tradycyjne miejsca grzybobrań. Można tu pełną piersią poddychać nasączonym sosnowymi olejkami eterycznymi powietrzem

i poszukać prawdziwków, podgrzybków czy kozaków. W bezpośrednim sąsiedztwie kompleksów leśnych, w miejscowości Zagórzany, znajduje się stadnina koni. W okolicy tej możemy też spotkać liczne bociany.

Nie da się ukryć, że o kształcie rozwoju gminy decyduje jej „stolica”, czyli uzdrowisko Solec-Zdrój. Cała miejscowość jest ska-

nalizowana, zwodociągowana i zgazyfikowana. Na komfort wypoczynku pozytywny wpływ ma położenie obiektów uzdrowskich. Zlokalizowane są one bowiem w sąsiedztwie kompleksu lasu, w którym wytyczono edukacyjne ścieżki przyrodniczo-leśne. Tuż obok zlokalizowany jest 8 ha zbiornik rekreacyjny, który stanowi nie lada atrakcję turystyczną. Wielkim powodzeniem wśród kuracjuszy, wczasowiczów i mieszkańców cieszy się kompleks basenów mineralnych, który poza tradycyjnymi atrakcjami gwarantuje również kąpiele w wodzie siarczkowej. A unikalne w skali świata wody siarczkowe są bezspornie największym bogactwem gminy. Leczy się tu skutecznie schorzenia narządów ruchu: reumatyczne i ortopedyczno-urazowe, choroby obwodowego układu nerwowego, choroby skóry, zatrucia metalami ciężkimi. Stale poszerzająca się baza noclegowa – hotelowa, pensjonatowa, pokoje gościnne i agroturystyczne, infrastruktura okołouzdrawiskowa tj. ciągi spacerowe, obiekty gastronomiczne, wypożyczalnie rowerów, sprzętu pływającego, szereg imprez kulturalnych sprawiają, że warto tu przyjechać zarówno na wypoczynek jak i na kurację.

Malinowy Zdrój

Łazienki Mineralne w cieniu platana

Kompleks Rekreacyjno-Sportowy w Stopnicy

Stopnica była niegdyś grodem leżącym w miejscu bronionym przez naturę, w terenie bagnistym, nad rzeczką Stopniczanką, na drodze z Krakowa przez Wiślicę do Sandomierza, później do Warszawy. Tędy też prowadziła najstarsza droga z Krakowa na Litwę.

Wiadomo, że Stopnica (zwana do XVII wieku – Stobnicą) była już osadą, a istnieją przypuszczenia, że znajdował się tam dość prężny wczesnośredniowieczny słowiański gród o charakterze rzemieślniczo-rolniczym zapopatrującym rycerstwo i duchowieństwo. Świadczy o tym fakt, iż parafia stopnicka liczy ponad 900 lat.

Pierwsze zachowane wzmianki o Stopnicy pochodzą z roku 1081, a dotyczą herbu, którym jest w błękitnym polu gotyckiej tarczy złoty klucz ustawiony w pionie. Kolejna zachowana informacja zawarta została w „Rocznikach” Jana Długosza pod datą 1103 r. gdzie mowa jest o osadzie i kościele parafialnym. W tym to właśnie roku kanonik i proboszcz Baldwin został powołany na biskupstwo krakowskie. Wydarzenie to potwierdza,

że Stopnica w tym czasie była miejscowością nie pośrednią, lecz grodem, który utrzymywał bliski kontakt z Krakowem i dworem królewskim. W samej Stopnicy oprócz ośrodka kościelnego istniał dwór książęcy. W 1144 r. biskupem krakowskim został Mateusz Cholewa – scholastyk stopnicki.

Dworek w Smogorzowie

Stopnica była miastem, do którego wielki sentyment czuł kolejny polski władca – Kazimierz Wielki. Na jego polecenie w Stopnicy powstaje muryrowany gotycki kościół w miejsce drewnianego, jak również szpital oraz zamek z kamienia, który pełnił między innymi dla dworu królewskiego i samego króla funkcję stacji przy drodze z Krakowa do Sandomierza.

Kościół jest jedną ze świątyń ekspiacyjnych, która powstała z funduszy osobistych króla jako pokuta za zamordowanie ks. Marcina Baryczki, wikariusza katedry wawelskiej, który upominał władcę za niemoralne postępowanie. Świątynia została niemal całkowicie zniszczona podczas II wojny światowej. Zrekonstruowano ją w latach powojennych.

Kościół pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła w Stopnicy

Zamek wybudowany z rozkazu króla Kazimierza Wielkiego, przebudowany został w 1661 r. w stylu barokowym z inicjatywy Jana Klemensa Branickiego, starosty stobnickiego i marszałka koronnego. Po raz kolejny przebudowany w 1783 r. przez Eliasza z Granowa Wodzickiego starostę stopnickiego i generała Małopolski. Stał się wtedy dwupiętrową (trójkondygnacyjną) rezydencją pałacową. Po rozbiorach Polski i utworzeniu powiatu stopnickiego w 1809 r. zamek stał się siedzibą jego

naczelnika. Zamek spłonął podczas pożaru w Stopnicy w 1859 r. Wtedy odbudowano go, pozbawiając drugiego piętra (trzeciej kondygnacji).

Po Soborze Trydenckim także w Stopnicy rozpoczyna się okres kontr-reformacji. Starosta Stopnicki Krzysztof Ossoliński dla nawracania arian ufundował w Stopnicy klasztor Reformatów. Obecnie użytkowany przez Zgromadzenie Księży Sercanów.

W 1655 r. Szwedzi spalili i zniszczyli miasto, kościół i zamek. W dwa lata później Stopnicę splądrowały wojska księcia Siedmiogrodu Jerzego II Rakoczego. W 1701 r. umiera Jan Chryzostom Pasek i zostaje prawdopodobnie pochowany na terenie klasztoru Ojców Reformatów, spoczywając obok miejsca pochówku swojej matki.

W ramach represji za udział w Powstaniu Styczniowym, ukazem cara Aleksandra II, z dniem 1 czerwca 1869 r., Stopnica utraciła prawa miejskie i została zamieniona na osadę, będącą siedzibą władz powiatowych.

Podczas II wojny światowej Stopnica została zrujnowana. W latach powojennych Stopnicę odbudowano. Zabudowania klasztorne zostały odbudowane w ograniczonym stopniu. Współczesny kościół powstał po przebudowaniu jednego ze skrzydeł klasztornych. Do wnętrza zespołu prowadzi barokowa brama. Na murze dziedzińca umieszczono epitafia, pochodzące ze zniszczonego kościoła.

W dniu 29 lipca 2014 r. Rada Ministrów wydała rozporządzenie, na mocy którego historyczne, Królewskie Miasto Stopnica od 1 stycznia 2015 roku wróciło do grona miast polskich. Stopnica odzyskała prawa miejskie po 145 latach.

Zamek w Stopnicy, obecnie Gminne Centrum Kultury

Widok na plac za Urzędem Gminy, boisko wielofunkcyjne

Gmina Tuczępy położona jest w południowo-wschodniej części województwa świętokrzyskiego. Terytorium gminy obejmuje obszar 84 km², co stanowi 0,72% ogólnej powierzchni województwa świętokrzyskiego i 8,68% powierzchni powiatu buskiego. Oddalona jest od Buska-Zdroju o około 27 km i od Kielc o około 58 km, dlatego też pozostaje w obszarze bezpośrednich wpływów obu miast (społecznych, ekonomicznych, rekreacyjnych i infrastrukturalnych).

Historia gminy zaczyna się w XIX w., gdyż Urząd Gminy został ustanowiony ukazem carskim w 1864 r., natomiast powstanie najstarszej miejscowości – Tuczępy datuje się na 1191 r. Najmłodszą zaś jest wieś Chałupki, powstała w 2006 roku z połączenia dwóch przysiółków: Chałupek Grzymalskich i Chałupek Sieczkowskich. Łącznie w gminie jest 15 wsi z bogatą historią i etymologią nazwy, np. Tuczępy – pochodzi od „tuchapi”, co oznacza tu czepiący, tu mieszkający. Historię poznajemy na podstawie bogatych źródeł historycznych – Kronik Jana Długosza, Bartosza Paprockiego, zapisków sądowych o dziesięcinie czy Ksiąg dochodów beneficjum diecezji krakowskiej. Gmina Tuczępy dzieliła losy Polski, przetoczył się przez nią najazd tatarski z 1241 r., szwedzki i siedmiogrodzki z 1655 r. Od powstania związana jest z wyznaniem rzymsko-katolickim (1326 r. – odnotowane istnienie parafii),

Droga św. Jakuba, Grzymała

postela w Galicji, w północno-zachodniej Hiszpanii, a miejsce to znajduje się na trzecim miejscu pod względem ilości pielgrzymów chrześcijańskich po Jerozolimie i Rzymie. Droga biegnie przez Grzymałę, Chałupki i Kargów. Przez Grzymałę biegnie też dawny szlak królewski z Szydłowa do Sandomierza. W Nieciesławicach jest park Hugo Kołłątaja – wielkiego myśliciela Oświecenia i współautora Konstytucji 3-Maja, który tutaj mieszkał. W miejscowości Dobrów można podziwiać żywy pomnik roślinny, składający się z niezwykłych okazów perukowca, katalpy, karagana, daglezi, jodły kali-

aczkolwiek wydarzenia reformacji nie były jej obce. Stanisław Dymitrowski, właściciel Tuczęp w XVI w. przeszedł na kalwinizm, a nowe wyznanie przyjęło kilku innych właścicieli, co skutkowało wygnaniem proboszcza i wybudowaniem zborów – do dziś można odnaleźć ich ślady.

Gmina Tuczępy może poszczycić się wieloma osobliwościami. Do jednej z nich należy Droga św. Jakuba (hiszp. Camino de Santiago), która jest szlakiem pątniczym, prowadzącym do katedry w Santiago de Com-

Kościół pw. Najświętszej Marii Panny w Kargowie, styl gotycki

fornijskiej, tulipanowca, oliwki, mahonii, platei platoniana, czeremchy i wielu innych, a pośród nich dumne pawie i wspaniałe kuhailany. To tu powstała pierwsza prywatna hodowla arabskiej odmiany kuhailany w czasach PRL-u. Jej właścicielem był Zygmunt Braur. Świadcami przeszłości są zabytki, w stylu gotyckim – Kościół w Kargowie, wybudowany w tzw. serii baryczkowskiej fundacji Kazimierza Wielkiego, zniszczony podczas II wojny światowej (przechodził tędy front niemiecko-radziecki) z ocalałym, oryginalnym fragmentem ściany. Kościół w Tuczępach, wybudowany w stylu barokowym, z bogatym odrestaurowanym wnętrzem, który został wzniesiony staraniem proboszcza Krzysztofa Mastkiewicza w XVII w., na miejscu spalonego podczas najazdu szwedzkiego kościoła drewnianego. Urząd Gminy mieści się w dworcu szlacheckim z 1930 r. Niezwykłe historie opowiadają liczne przydrożne krzyże i kapliczki oraz zabytkowe cmentarze. Na jednym z nich w Tuczępach znajduje się grób poświęcony żołnierzom i ofiarom II wojny światowej, który jest uwieczniony Pietą – na wzór Piety Michniowskiej autorstwa światowej sławy artysty rzeźbiarza Stanisława Staweckiego, pochodzącego z Chałupek.

Przez teren Gminy przebiegają dwie drogi wojewódzkie oraz osiem dróg powiatowych. Powiązania komunikacyjne z wojewódzkim i krajowym układem sieci komunikacyjnej zapewniają także dwie biegnące przez teren gminy linie kolejowe: linia szerokotorowa LHS – hutniczo-siarkowa relacji Hrubieszów–Sławków (Zagłębie Dąbrowskie) i linia normalno-torowa Włoszczo-

Kościół pw. Jana Chrzciciela w Tuczępach, styl barokowy

Siedziba Urzędu Gminy Tuczępy

Las w Dobrowie

Rzeka Wschodnia

wice-Chmielnik. Częściowe wejście terenów gminy w skład Specjalnej Strefy Ekonomicznej, posiadających bardzo dobrą infrastrukturę, całkowicie uzbrojonych w podstawowe media, mających do zagospodarowania obiekty kubaturowe w ilości kilku tys. m³, czyni te tereny oraz obszary do nich przyległe bardzo atrakcyjnymi pod względem inwestycyjnym. Biegnąca przez teren gminy linia kolejowa LHS stwarza możliwości rozwoju spedycji towarowej.

Gmina w ostatnich latach bardzo dużo zainwestowała w rozbudowę infrastruktury technicznej: cała jest zwodociągowana i zgazyfikowana, trwają bardzo intensywne prace nad budową i rozbudową kanalizacji. Rozwój zaplecza sportowego przez budowę pełnowymiarowej sali gimnastycznej w m. Niziny, budowa boiska wielofunkcyjnego oraz kortu tenisowego w m. Tuczępy.

Sala gimnastyczna w Nizinach

Wiślica z lotu ptaka

Wiślica położona jest w południowej części województwa świętokrzyskiego nad rzeką Nidą, nieopodal jej ujścia do Wisły oraz w centralnej i południowej części Zespołu Parków Krajobrazowych Ponidzia. Należy do grupy najstarszych miejscowości w Polsce, których początki sięgają czasów przed powstaniem państwa polskiego. Wedle tradycji miała to być stolica Państwa Wiślan – jednego z pierwszych organizmów proto-państwowych na ziemiach polskich.

Mającą ponad tysiąc lat Wiślica to miejsce, gdzie wśród sprzyjających wypoczynków i łąk, poprzecinanych leniwie płynącą Nidą i czasami porośniętymi kępami lasów, można zobaczyć rewelacyjne zabytki od lat ściągające ludzi miłujących historię.

Ośrodek zabytkowego układu urbanistycznego Wiślicy stanowi prostokątny rynek z okresu lokacji miasta. Stoją przy nim domy z XIX i XX w.,

Wiślica – Święto Plemienia Wiślan

częściowo postawione na starszych sklepionych piwnicach. Najstarsza kamienica pochodzi z XVII w. Najcenniejszym zabytkiem miasteczka jest gotycka kolegiata pw. Narodzenia NP Marii.

Wiślica jest bez wątpienia najbogatszym zespołem zabytkowym na Południu. Jej dzieje sięgają aż IX-go wieku i wiązane są z Państwem Wiślan. Okres średniowiecza to czas rozkwitu Wiślicy, kiedy to, wg historyków, była ona tym dla królewskiego Krakowa, co Wersal dla Paryża. Dzięki wspólnemu wysiłkowi naukowców różnych dziedzin, pozostałości tych czasów stanowią dziś namacalne świadectwo świetności.

Muzeum Regionalne w Wiślicy udostępnia turystom zabytki takie jak:

- Gotycka Bazylika Mniejsza pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny z XIV w., będącej zarazem Sanktuarium Uśmiechniętej Madonny Łokietkowej, pół-płaskorzeźby datowanej na XIII w.;

- Dzwonnica fundacji Jana Długosza z XV w.;
- Dom Długosza z XV w.;
- Podziemia Bazyliki z pozostałościami dwóch kościołów romańskich, kolejno z XII i XIII w.;
- Unikatowa Płyta Orantów z XII w.;
- Pawilon Archeologiczny z pozostałościami X-wiecznego kościoła oraz prawdopodobną Misą Chrzcielną z 880 r. n.e.;
- Grodzisko wczesnośredniowieczne z przełomu X i XI w.;

Oprócz tego w Wiślicy zobaczyć można:

- Miejsce, z którego w 1347 r. odczytano tzw. Statuty Wiślickie;
- Plac Solny – średniowieczne miejsce handlu oraz składowania soli bocheńskiej;
- Fundamenty kościoła pw. św. Ducha datowane na 1440 r.;
- Fundamenty kościoła rycerskiego pw. św. Marcina, wzmiankowanego po raz pierwszy w 1326 r.;

Bazylika mniejsza w Wiślicy

*Kamienny posąg Matki Bożej
tzw. Łokietkowej, ok. 1300 r.*

Dom Długosza w Wiślicy

Sala ekspozycyjna, Dom Długosza w Wiślicy

- Psia Górka – miejsce sądu królowej Jadwigi nad Gniewoszem z Dalewic;
- Kościół późnogotycki w Gorysławicach (wybudowany bez fundamentów);
- i wiele, wiele innych ciekawych miejsc!

Królewskie Ponidzie - dane kontaktowe:

Ul. Grotta 3, 28-100 Busko-Zdrój

tel. (41) 378 71 77

biuro@krolewskieponidzie.pl

www.krolewskieponidzie.pl